

Universitatea Babe -Bolyai Cluj-Napoca
Facultatea de Istorie și Filosofie

TEZĂ DE DOCTORAT

**Presa sportivă de limbă germană din Transilvania
în perioada interbelică (1920-1928)**

REZUMAT

Conducător științific
Prof. Dr. Rudolf Gräf

Doctorand
Ioana Florea

2012

CUPRINS

Capitolul I Introducere. Cadrul teoretic și metodologic

- 1.1 Stadiul cercetărilor în domeniul istoriei presei de sport și justificarea alegerii temei
- 1.2 Obiectivele și obiectul cercetării
 - 1.2.1 Definierea obiectului cercetării. Individualizarea presei sportive în raport cu presa de informare generală
 - 1.2.2 Tipologizarea presei de sport
 - 1.2.3 Obiectivele cercetării
 - 1.2.4 Demersul și etapele cercetării
- 1.3 Sportul și publicistica sportivă în perioada interbelică. De la presa sportivă în general la presa germană din Transilvania
 - 1.3.1 Definierea noțiunii de sport
 - 1.3.2 Reuniuni, asociații și federații săsești. Noțiunea de publicistică sportivă
 - 1.3.3 Repere temporale și spațiale ale presei germane de sport din Transilvania
- 1.4 Prezentarea corpusului de presă
- 1.5 Importanța socio-culturală a presei în istoriografie. O perspectivă istorică asupra presei ca fenomen cultural
 - 1.5.1 Presa ca sursă a „istoriei imediate” (*l’histoire immédiate*)
 - 1.5.2 Presa ca animatoare a spiritului critic
 - 1.5.3 Presa ca formator al opiniei publice
 - 1.5.4 Reversul libertății: aservirea presei intereselor financiare sau politice
 - 1.5.5 Rolul instituțional al jurnalistului și cercetarea în domeniul jurnalismului
- 1.6 Structura pe capitole a tezei de doctorat

Capitolul II Prezentarea cadrului istoric prin prisma presei de limbă germană apărută pe teritoriul României

- 2.1 Istoria presei de limbă germană din România în cadrul mai larg al istoriei presei românești
 - 2.1.1 Scurtă prezentare: cercetări în domeniul istoriei presei românești
 - 2.1.2 Cercetări în domeniul presei germane din România

- 2.2 Populația germană pe teritoriul actual al României. Scurt istoric
- 2.3 Presa germană din Banat
- 2.4 Presa germană din Transilvania
 - 2.4.1 De la începuturi până în anul 1918
 - 2.4.2 Situația populației săsești în cadrul noului stat românesc
 - 2.4.3 Presa germană din Transilvania în perioada interbelică
- 2.5 Presa germană în alte regiuni din România locuite de germani: Bucovina, Satu Mare, Basarabia, București
- 2.6 Presa germană din România în perioada comunistă
- 2.7 Presa germană din România după 1989
- 2.8 Rolul presei în afirmarea și cultivarea conștiinței naționale și a identității germane a sașilor transilvăneni

Capitolul III Publicațiile asociațiilor de gimnastică și sportive până în 1918, precum și ale asociațiilor turistice, vânătoarești și ale grupărilor de tineret

- 3.1 Asociații de gimnastică în cea de a doua jumătate a secolului al 19-lea până la Primul Război Mondial. Rapoarte și anuare
- 3.2 Asociații alpiniste. Asociația Alpinistă din Brașov/ *Siebenbürgischer Alpenverein Kronstadt* și Asociația Carpatină Transilvăneană din Sibiu/*Siebenbürgischer Karpathenverein Hermannstadt*. Anuare
- 3.3 Sporturi de iarnă. Asociațiile de ski și patinaj din Brașov și Sibiu. Anuare
- 3.4 Înot. *Hermannstädter Volksbad*
- 3.5 Asociații vânătoarești. Asociațiile vânătoarești din Brașov și Sibiu. Anuare
- 3.6 Grupuri de tineret: *Südostdeutscher Wandervogel*, Cercetașii/*Pfadfinder*, *Coetus* - Gruparea elevilor din liceele săsești, Asociația tinerilor germani din Transilvania/*Allgemeiner Siebenbürgisch-deutscher Jugendbund*
- 3.7 Alte activități cu caracter sportiv în presa de dinaintea Primului Război Mondial
- 3.8 Importanța asociațiilor săsești și a publicațiilor lor în perioada de dinaintea Primului Război Mondial pentru dezvoltarea mișcării sportive în Ungaria și în România

Capitolul IV S pt mânalele sibiene *Sportblatt* i *Sport* în vara anului 1920. *Der Sportkalender des Hermannstädter Turnvereins für das Jahr 1922/Calendarul sportiv al Asociației de gimnastică Sibiu pentru anul 1922*

4.1 Introducere

4.2 Mi carea sportiv sibian în perioada de dup Primul R zboi Mondial

4.2.1 *Sportblatt*. De ce un ziar de sport la Sibiu în anul 1920?

4.2.2 Asociații de gimnastică și sportive în Sibiu

4.2.3 Asociația de gimnastică Sibiu/*Hermannstädter Turnverein (HTV)* în perioada de dup Primul R zboi Mondial

4.2.3.1 Consiliul de conducere al HTV

4.2.3.2 Secțiile HTV

4.3 *Sportblatt*. Prezentare general a ziarului

4.4 *Sport*. Prezentare general a ziarului

4.5 Structura ziarului *Sport*

4.5.1 Rubrica de comentarii a ziarului *Sport*

4.5.2 Rubrica de tiri a ziarului *Sport*

4.6 *Der Sportkalender des Hermannstädter Turnvereins für das Jahr 1922/Calendarul sportiv al Asociației de gimnastică Sibiu pentru anul 1922*. Prezentare general

4.7 Principalele probleme legate de mi carea sportiv a epocii reflectate în presa de specialitate

4.8 Dialogul dintre *Sportblatt* i *Sport*. Polemic jurnalistic

4.9 Cele mai importante evenimente legate de mi carea sportiv în vara anului 1920 prin prisma ziarelor *Sport* i *Sportblatt*

Capitolul V *Sportblatt*, supliment s pt mânal al cotidianului sibian *Deutsche Tagespost*, în perioada 1924-1925

5.1 Cotidianul sibian *Deutsche Tagespost*, edițiile sale din Bucureși și Cernăuți și suplimentele lor de sport

5.2 Locul *Sportblatt*-ului în cadrul cotidianului *Deutsche Tagespost* i între celelelte suplimente

5.3 Prezentare general a suplimentului *Sportblatt*

5.4 Cele mai importante teme abordate de suplimentul *Sportblatt*

5.5 Evenimente sportive importante prezentate de suplimentul *Sportblatt*

Capitolul VI S pt mânălele sibiene *Sport-Rundschau*, 1926, i *Sport. Wochenblatt für den allgemeinen Sport/Sport. Săptămânal general de sport*, 1928

6.1 Introducere

6.2 *Sport-Rundschau*. Prezentare general a ziarului

6.3 *Sport. Wochenblatt für den allgemeinen Sport/Sport. S pt mânal general de sport*.
Prezentare general a ziarului

6.4 Probleme importante ale gimnasticii i sportului în *Sport-Rundschau* i în *Sport. Wochenblatt für allgemeinen Sport/Sport. S pt mânal general de sport*

6.5 Competiții și conferințe ale asociațiilor sportive relatate de *Sport-Rundschau* i *Sport. Wochenblatt für allgemeinen Sport/Sport. S pt mânal general de sport*

Capitolul VII *Der Start. Monatsschrift des Kronstädter Sächsischen Turn- und Sportvereins/Start. Publicație lunară a Asociației săsești de gimnastică și sport din Brașov*, 1928

7.1 Introducere

7.2 Mi carea sportiv bra ovean în perioada interbelic

7.2.1 Poziția Brașovului în cadrul mi c rii sportive s se ti din Transilvania la sfâr itul primului deceniu al perioadei interbelice

7.2.2 Asociația săsească de gimnastică și sport din Brașov/*Der Kronstädter Sächsische Turn- und Sportverein (KSTSV)*

7.2.2.1 Secțiile KSTSV

7.2.2.2 Consiliul de conducere al KSTSV

7.2.2.3 Gruparea *Gut-Heil-Bund*

7.2.2.4 Federațiile în cadrul c rora funcționa KSTSV

7.3 *Der Start. Monatsschrift des Kronstädter Sächsischen Turn- und Sportvereins/Start. Publicație lunară a Asociației săsești de gimnastică și sport din Brașov*. Prezentare general

7.4 Evenimentele sportive ale anului 1928 în publicația lunar *Der Start*

7.5 Pozița KSTSV în legatur cu problemele majore ale gimnasticii i sportului, reflectat în publicația lunar *Der Start*

Capitolul VIII Concluzii. Contribuția la progresul cercetărilor în domeniul istoriei presei de sport

Bibliografie

Anexe

Anexa Nr. 1: Lista cronologică a periodicelor germane apărute pe teritoriul României menționate în cadrul tezei de doctorat

Anexa Nr. 2: Federații și asociații de gimnastică, turistice, vânătoarești și sportive săsești în Transilvania

Anexa Nr. 3: Listă cronologică a periodicelor germane de sport, turism și vânatoare apărute pe teritoriul României

CUVINTE CHEIE

Transilvania, sași, Sibiu, Brașov, presă de sport, *Sportblatt*, *Sport*, *Sport-Rundschau*, *Sport. Wochenblatt für allgemeinen Sport/Sport. Sport mânăla general de sport*, *Sportblatt* – supliment al *Deutschen Tagespost*, *Der Sportkalender des Hermannstädter Turnvereins für das Jahr 1922/Calendarul sportiv al Asociației de gimnastică Sibiu pentru anul 1922*, *Der Start. Monatsschrift des Krönstädter Sächsischen Turn- und Sportvereins/Start. Publicație lunară a Asociației săsești de gimnastică și sport din Brașov*, asociații sportive, federații sportive, HTV, KSTSV, SKV, gimnastică, sport, alpinism, grupuri de tineret.

REZUMAT

F r a fi împ rțită astfel din punct de vedere al formei, prezenta teză de doctorat poate fi totu i structurată , din punct de vedere al conținutului în patru părți. Prima parte constituie cadrul teoretic i metodologic al cercetării. În cadrul acestei prime p rți este definit și delimitat obiectul cercetării, este prezentat stadiul cercet rilor în domeniul și sunt evidențiate motivele alegerii temei de cercetare: presa germană de sport din Transilvania nu a fost studiată sistematic până acum. De asemenea, sunt evidențiate obiectivele, precum și etapele și demersul cercetării. Prima parte, care constituie primul capitol al tezei, prezintă i corpusul de presă , care reprezintă obiectul cercetării, precum i o perspectivă istorică asupra presei ca fenomen cultural, care este menit să evidențieze importanța socio-culturală al presei în cercetarea istorică . În finalul primei p rți este prezentată structura pe capitole a tezei de doctorat.

Partea a doua, care cuprinde cel de al doilea capitol, prezintă cadrul istoric prin prisma presei germane de pe teritoriul României, punând accent pe perioada studiată , i anume cea interbelică . Cu scopul de a oferi o imagine completă asupra presei germane din România i pentru a evidenția continuitatea procesului de dezvoltare a acestei prese este prezentat în cadrul celui de al doilea capitol crearea și evoluția presei de limbă germană în toate regiunile locuite de germani din România. Ca referință a fost stabilit teritoriul României din perioada interbelică .

Cea de a treia parte, cuprinzând cel de al treilea capitol, constituie o introducere pentru analiza presei germane din Transilvania din perioada interbelică , evidențiind caracteristicile de bază ale evoluției și dezvoltării gimnasticii i a sportului în perioada de dinaintea Primului R zboi Mondial în rândul acestei categorii de populație. Situația social-politică precum i dezvoltarea mișcării sportive este prezentată prin prisma presei germane din Transilvania. De asemenea, este evidențiată importanța asociațiilor de gimnastică i sportive și a publicațiilor acestora în dezvoltarea mișcării sportive din Ungaria și din România.

Capitolele IV-VII constituie cea de a patra parte a tezei de doctorat, o prezentare monografică a periodicelor germane din Transilvania în perioada interbelică . În cadrul tezei sunt analizate patru s pt mânale independente, *Sportblatt*, *Sport*, *Sport-Rundschau* și *Sport. Wochenblatt für allgemeinen Sport/Sport. S pt mânal general de sport*, un supliment s pt mânal, *Sportblatt*, o publicație lunară, *Der Start. Monatsschrift des Kronstädter*

Sächsischen Turn- und Sportvereins/Start. Publicație lunară a Asociației săsești de gimnastică și sport din Brașov, și un calendar, *Der Sportkalender des Hermannstädter Turnvereins für das Jahr 1922/Calendarul sportiv al Asociației de gimnastică Sibiu pentru anul 1922*. Analiza constă pe de o parte în prezentarea caracteristicilor principale ale periodicelor de specialitate și pe de alta din evidențierea modului în care aceste periodice au relatat cele mai importante evenimente și au abordat problemele fundamentale privind gimnastica și sportul în perioada respectivă.

Înființarea periodicelor de sport germane în Sibiu în vara anului 1920 a avut ca punct de plecare dezvoltarea în precedent a sportului modern în perioada imediat următoare Primului Război Mondial și în rândul populației germane din Transilvania, pe lângă tradiționala gimnastică, care era practicată de săi deja de la mijlocul secolului al 19-lea, după exemplul preluat din Germania. Jocurile sportive, îndeosebi fotbalul, deveniseră populare în rândul populației maghiare din Transilvania încă înainte de Primul Război Mondial. Sporturi ca fotbalul, atletismul, tenisul, înotul ofereau astfel după război o alternativă iubitorilor de gimnastică, precum și o formă de divertisment pentru spectatori. Caracterul competitiv confera acestor sporturi atractivitate, astfel încât tot mai mulți spectatori se adunau pentru a urmări jocurile și competițiile.

Arnold Lahni, un cunoscut sportiv sibian și redactor al ziarului *Sport* numea această evoluție de după război „revoluție a sportului“, bazată pe înlăturarea „vechilor bariere, care îi împiedicau dezvoltarea“ (traducerea noastră).¹ „Vechile bariere“ se refereau la orânduirea socială antebelică, răsturnată odată cu dezmembrarea imperiilor europene, lăsând locul unei modernizări vizibile în toate domeniile vieții sociale.

În acest context a înființat Hans Kaiß în anul 1920 la Sibiu și primul ziar *Sportblatt*, cu scopul declarat de a sprijini activitatea asociațiilor sportive din oraș, prin aducerea la cunoștința opiniei publice a dificultăților cu care se confruntau acestea, cum ar fi infrastructura și dotările necorespunzătoare, lipsa de fonduri, precum și a problemelor specifice sportului, ca inexistența unei federații regionale care să conducă activitatea sportivă (de ex. organizarea de campionate) și să se constituie într-o instanță de soluționare a problemelor disciplinare (de ex. trecerea sportivilor de la o asociație la alta). Kaiß a afirmat în ziarul său necesitatea susținerii financiare a asociațiilor sportive de către comercianții locali și a repartizării de către primărie a unor terenuri

¹ *Sport*, Hermannstadt/Sibiu, an 1, Nr. 2/10.08.1920, pg. 1.

pentru practicarea în bune condiții a gimnasticii și a sportului. De asemenea s-a exprimat în favoarea integrării mișcărilor sportive germane din Transilvania în structurile centrale românești.

În opoziție cu preocupările privind politica sportului afișate de *Sportblatt*, care se considera un exponent al opiniilor asociațiilor sportive și de gimnastică (germane) din Sibiu, având astfel un puternic caracter local, și-a definit obiectivele cel de al doilea ziar german de profil din Sibiu, *Sport*. Dr. Egon Grundhardt, editor și redactor responsabil, împreună cu colaboratorii săi, intenționau să publice un ziar care să se adreseze „întregii populații germane din România“ (traducerea noastră).² *Sport* se considera un ziar de specialitate cu o componentă de divertisment, ne dorind să se implice în problemele de politică a sportului.

Conflictul dintre cele două cluburi sportive sibiene din vara anului 1920, Asociația de gimnastică /*Hermannstädter Turnverein (HTV)* și Clubul German de Fotbal/*Deutscher Fußballklub (DFC)*, a fost alimentat și prin intermediul celor două ziare de sport, prin redactorii responsabili, Hans Kaiß, membru al consiliului de conducere al HTV, pe de o parte și Dr. Egon Grundhardt, președintele DFC, și Arnold Lahni și Julius Fleck, membri ai DFC, de cealaltă parte.

Cele două ziare afirmau importanța unei relatări obiective. *Sportblatt* și exprima în editorialul primului său exemplar intenția de a susține „un punct de vedere nepărtinitor“³ iar *Sport* se autodenumea „un organ de presă obiectiv“.⁴ În ceea ce privește redactorii responsabili Hans Kaiß și Dr. Egon Grundhardt, se poate afirma că aceștia s-au străduit să mențină această linie, chiar dacă conflictul dintre HTV și DFC i-a obligat uneori și la partea unuia sau altuia dintre cluburi.

Mișcarea sportivă sibiană din anul 1920 avea un caracter amator, în acea perioadă disputându-se doar întreceri și jocuri amicale, cu un conținut scăzut de competitivitate. Sportul constituia în primul rând o activitate de petrecere a timpului liber, care implica îndeosebi populația orășenească. Gimnastica reușește să pătrundă deja la sfârșitul secolului al 19-lea în rândurile populației rurale germane din Transilvania (vezi capitolul al 3-lea). Mișcarea sportivă sibiană se găsea pe o treaptă de dezvoltare pre-instituțională, care anunța însă trecerea de la o activitate de timp liber, *loisir*, *leisure*, la un sistem competițional orientat către atragerea publicului.

² *Sport*, Hermannstadt/Sibiu, an 1, Nr. 1/3.08.1920, pg. 1.

³ *Sportblatt*, Hermannstadt/Sibiu, an 1, Nr. 1/21.06.1920, pg. 1.

⁴ *Sport*, Hermannstadt/Sibiu, an 1, Nr. 2/10.08.1920, pg. 2.

Editorul și redactorul responsabil al săptămânalului *Sportblatt*, Hans Kaiß, a fost un adevărat precursor al politicii sportului. Acțiunile sale în sensul creării unei federații regionale și integrării asociațiilor de gimnastică și sportive săsești în structurile Federației Societăților Sportive din România (FSSR) au precedat respectivele evenimente. De asemenea este de evidențiat și încrederea în structurile statului român exprimat în mai multe rânduri de Kaiß în anul 1920. Astfel, se pot întâlni în numeroase ediții ale *Sportblatt* afirmații de genul: „Acestor situații le va pune capăt în curând federația națională”⁵ (este vorba de trecerea sportivilor de la o asociație la alta) sau „problema atât de acută a terenului de sport în orașul nostru poate fi rezolvată doar de federație”⁶ (traducerea noastră). Euforia caracteristică unei perioade de început avea ca obiect federația sportivă din București (și, în mod extins, guvernul României), văzută ca o instanță supremă, așa cum reiese din următoarea afirmație: „Doar o organizație națională, care beneficiază de sprijinul deplin al guvernului, se găsește în poziția de a organiza în așa fel activitatea asociațiilor, încât acestea să nu ajungă în situația de a-și întrerupe activitatea din motive financiare” (traducerea noastră).⁷ Această atitudine pozitivă vizavi de structurile centrale reflecta pe de o parte opțiunea sașilor privind unirea Transilvaniei cu România, exprimată cu un an înainte, și pe de altă parte încrederea în guvernul de la București.

În ceea ce privește participarea activă a ziarelor de specialitate la activitatea sportivă sibiuană, este de evidențiat inițiativa săptămânalului *Sport* privind organizarea „primei curse automobilistice” la Sibiu la sfârșitul lunii Septembrie a anului 1920. După exemplul cotidianelor franceze de sport *Le Vélo* și *L'Auto*⁸, precum și al cotidianului italian *La Gazzetta dello Sport*, care organizau *Le Tour de France*, *Il Giro d'Italia* dar și o serie de curse automobilistice, intenționa și *Sport* să se dedice organizării de competiții pe două și patru roți, prin colaboratorul său în domeniul automobilismului, căpitanul Dannhofer, care urma să asigure conducerea tehnică a cursei. Evenimentul, la erau invitați să participe „toate fabricile, atelierile și comercianții de automobile, precum și toți deținătorii de automobile din România Mare”, urma să se desfășoare pe traseul Sibiu – Miercurea / *Kleinscheuern* – Ocna Sibiului / *Salzburg* – Sibiu.⁹ Deoarece săptămânalul *Sport* și-a încetat apariția la mijlocul lunii Septembrie 1920 iar cursa

⁵ *Sportblatt*, Hermannstadt/Sibiu, an I, Nr. 14/21.09.1920, pg. 4.

⁶ *Sportblatt*, Hermannstadt/Sibiu, an I, Nr. 12/7.09.1920, pg. 1, editorial „Die Verbandsfrage”.

⁷ *Sportblatt*, Hermannstadt/Sibiu, an I, Nr. 12/7.09.1920, pg. 1, editorial „Die Verbandsfrage”.

⁸ Predecesor al celui mai mare cotidian de sport francez, *L'Equipe*

⁹ *Sport*, Hermannstadt/Sibiu, an I, Nr. 2/10.08.1920, pg. 3.

automobilistic nu a mai fost menționată deloc, se poate concluziona că inițiativa nu a supraviețuit stadiului de proiect.

Împărțirea pe criterii etnice a participanților la mișcarea sportivă în asociații românești, maghiare, germane sau evreiești era vizibilă și în presa de specialitate, aceasta jucând uneori rolul de promotor al conștiinței naționale. În acest sens este de menționat de exemplu reacția săptămânalului *Sportblatt* la afirmația cotidianului românesc sibiuan *Dacia Traiana* privind victoria echipei „românești” a garnizoanei sibiene asupra HTV. *Sportblatt* contrazicea *Dacia Traiana* referitor la caracterul românesc al echipei garnizoanei, unde jucau „nu mai puțin de apte fotbaliști sași, respectiv germani”, respingând astfel ipoteza avansată de cotidianul românesc că fotbaliștii români ar fi fost superiori celor sași.¹⁰

Cele două săptămânale *Sportblatt* și *Sport* se concentrau pe funcția de informare a presei, în cazul celui de al doilea se adăuga și o componentă de divertisment.

Spre deosebire de cele două săptămânale independente ale anului 1920, suplimentul *Sportblatt* din perioada 1924-1925 trebuia să se conformeze direcției generale impuse de cotidianul *Deutsche Tagespost*. Acest fapt nu a limitat libertatea redactorului responsabil, același Hans Kaiß, neinfluențând astfel în mod negativ conținutul suplimentului.

Numeroasele preluări din presa din Germania evidențiază pe de o parte faptul că și în domeniul gimnasticii și al sportului precum și al presei de profil exemplul german constituia calea de urmat pentru populația săsească din Transilvania iar pe de altă parte faptul că mișcarea sportivă sașă implică presa specializată și se găsea pe o treaptă inferioară de dezvoltare în comparație cu cele din Germania. Prin urmarea exemplului german, mișcarea sportivă sașă urma parcurgerea unui proces de dezvoltare similar celui din Germania.

Astfel, suplimentul *Sportblatt* s-a concentrat mai mult pe mișcarea sportivă din Germania decât o făcuseră precedentele ziare de sport sașă. Articole și reportaje preluate din presa de profil din Germania informau cititorii despre competițiile atletice din Germania, despre campionatul german de fotbal și despre cele mai importante jocuri ale echipei naționale, mai ales după ridicarea embargoului sportiv impus Germaniei în urma Primului Război Mondial. Germania a fost reprimată în cadrul Comitetului Internațional Olimpic în anul 1924.

Este de remarcat diferența dintre optimismul și atitudinea pozitivă exprimată de Hans Kaiß în săptămânalul său din vara anului 1920 vizavi de posibilitățile de dezvoltare ale mișcării

¹⁰ *Sportblatt*, Hermannstadt/Sibiu, an I, Nr. 15 /9.10.1920, pg. 3.

sportive sibiene și dezamăgirea evident vizibil în cadrul suplimentului *Sportblatt* (1924-1925) și al săptămânalului *Sport-Rundschau* (1926), editate de același redactor. Tonul pesimist vizibil deja din anul 1924 se datorează evoluției necorespunzătoare a activității în cadrul federației regionale Sibiu. Despre creșterea pe plan sportiv de Brașov și crearea a două federații regionale a avut doar consecințe negative pentru Sibiu, în opinia lui Hans Kaiß. Pe de o parte a redus numărul asociațiilor angrenate în campionatele regionale, și implicit a numărului de întreceri și jocuri iar pe de altă parte a dus la o plafonare a sportivilor și gimnastilor sibieni. Nici asociațiile sportive nu au urmat o traiectorie de dezvoltare ascendentă, așa cum se sperase în anul 1920, în momentul înființării federației regionale. În afara obținerii unui loc cât mai bun în cadrul campionatelor regionale nu existau alte preocupări la nivelul asociațiilor de gimnastică și sportive. Nu se putea organiza de întreceri cu adversari mai puternici, care ar fi avut ca și consecință dobândirea de experiență și dezvoltarea aptitudinilor tehnice. Această orientare către rezultate a fost deseori criticată de Kaiß, care vedea în practicarea sportului în primul rând o cale de îmbunătățire a capacităților și depășirea limitelor fizice, neconsiderând victoria ca unic scop. În ceea ce privește susținerea mișcării sportive sibiene de către FSSR, aceasta s-a lăsat așteptată de-a lungul anilor, conform afirmațiilor din presa vremii, generând nemulțumiri în rândul iubitorilor și practicanților sibieni ai gimnasticii și sportului. Astfel de nemulțumiri se refereau nu doar la lipsa ajutorului financiar, dar și la limitarea facilităților acordate asociațiilor sportive, cum ar fi suspendarea reducerii de 50% acordată de către ministerul transporturilor grupurilor de sportivi la călătoriile cu trenul. Referitor la această situație Kaiß afirma următoarele: „Sperăm că organismul cel mai înalt care guvernează sportul în România (FSSR, nota noastră) va face tot posibilul pentru a redobândi această reducere. Este singurul sprijin pe care statul îl acordă mișcării sportive.“ (traducerea noastră).¹¹ De asemenea „dezodinea în administrație“ în cadrul FSSR, îndeosebi privind stabilirea datelor campionatelor naționale, constituia un alt punct al criticilor aduse de către Hans Kaiß forului sportiv bucureștean. Astfel, au existat situații în care datele de disputare a campionatelor naționale au fost amânate de mai multe ori, cum a fost cazul campionatelor naționale de atletism din anul 1926, sau au fost stabilite „peste noapte“, exemplul oferit fiind campionatul de pentatlon din 1926, sportivii neavând posibilitatea să își planifice antrenamentele în mod corespunzător.¹²

¹¹ *Sport-Rundschau*, Hermannstadt/Sibiu, an I, Nr. 1/18.10.1926, pg. 3.

¹² *Sport-Rundschau*, Hermannstadt/Sibiu, an I, Nr. 13/1.11.1926, pg. 1.

Spre deosebire de implicarea ziarelor de sport sibiene în politica sportului este de remarcat orientarea reprezentantului presei sportive germane bra ovne, *Der Start*, c tre funcția de informare. Probleme ca rolul presei în dezvoltarea mi c rii sportive locale sau necesitatea moderniz rii infrastructurii apar mai rar în cadrul publicației lunare a Asociației săsești de gimnastic i sport din Bra ov (KSTSV) *Der Start*. În acest sens este îns de menționat faptul că mi carea sportiv bra ovean se g sea pe o treapt superioar de dezvoltare în ceea ce prive te organizarea administrativ față de cea sibiană.

Ultima parte a tezei de doctorat, concluziile, evidențiază caracteristicile de bază ale presei germane de sport din Transilvania în perioada interbelic i subliniaz contribuția tezei la progresul cercet rilor în domeniul istoriei presei de sport.

Teza de doctorat propune urm toarea priodizare a presei germane de sport din Transilvania: o etap inițială, în cadrul c reia nu au fost publicate periodice de sport în adev ratul sens al cuvântului, ci doar anuare și rapoarte als asociațiilor de gimnastică, apinistice, vân tore ti, etc., perioad care cuprinde cea de a doua jum tate a secolului al 19-lea i începutul secolului 20, pân la Primul R zboi Mondial. Aceast etap este prezentat în capitolul al III-lea al tezei.

O a doua etap o constituie perioada interbelic , când, în urma dezvolt rii f r precedent a mi c rii sportive i a extinderii sportului modern în întreaga Europ i implicit i în Transilvania, au fost create primele periodice de specialitate. Acestei a doua etape îi corespund capitolele IV-VII din tez . Mai exact, teza se refer la perioada 1920-1928, când în Transilvania au fost editate o serie de periodice de sport. Dup anul 1928 au fost editate îndeosebi periodice dedicate vân torii, turismului, precum i periodice gen almanah, cu diferite subiecte, printre care i gimnastica i sportul.¹³ Dup cum am ar tat în cadrul tezei, acestea nu se încadreaz în noțiunea de presă de sport și nu fac obiectul cercet rii prezentei teze, r mânând s fie analizate în cadrul unei viitoare lucr ri.

¹³ Astfel de periodice au fost *Karpathen Weidwerk. Siebenbürgische Zeitschrift für Jagd und Natur*, Hermannstadt/Sibiu, 1. Mai 1929-1. Decembrie 1930, *Mitteilungen des Hermannstädter Jagdvereins*, Nr.1, Iunie 1932, Buchdruckerei Georg Haiser, *Der Spiegel. Illustrierte Zeitung für Unterhaltung, Theater, Film, Sport und Moderne Reklame*, Hermannstadt/Sibiu, 1934-1936, Nr. 1-32/33.

În urma instaurării comunismului în perioada de după cel de al Doilea Război Mondial și a centralizării tuturor aspectelor vieții publice, presa germană din România a fost redusă la foarte puține titluri. Nu se puneau astfel problema existenței unei presei de specialitate, de sport.

Prezența tezei de doctorat analizează pe de o parte temele social-politice prezente în presa de sport germană din Transilvania din perioada interbelică dar și caracteristicile specifice ale acestei presei specializate.

În acest sens este de subliniat rolul diferit atribuit criticii în presa de sport germană interbelică decât cel atribuit în presa de astăzi. În prezent se preferă în presă un discurs negativ, deoarece trusturile media pornesc de la premisa că titlurile negative se vând mai bine decât cele pozitive, care pot fi percepute ca propagandă. Presa (de sport) actuală apelează la sentimentele negative ale cititorilor, cum ar fi egoismul sau invidia. Presa, de altfel mass media în general, pune astfel în mod deliberat presiune pe sportivi și pe cluburi, creând o situație tensionată care să ducă la izbucnirea de scandaluri. Criticii destructive din presa actuală și se poate opune critica constructivă din presa sportivă seasecă interbelică. Presa de specialitate s-a pus în slujba dezvoltării mișcărilor sportive, subordonându-și funcțiile de informare și educare formării unei mentalități favorabile sportului, și nu unei strategii de piață orientate către profit. Avestă funcție specifică a criticii a fost formulată de ex. de către directorul tehnic al Federației germane de gimnastică și sport din România (*Verband deutscher Sportvereine in Rumänien*), profesorul sibian de sport Adalbert von Fels, în anul 1928, astfel: „De această retrospectivă (asupra activității federației în perioada 1927-1928, nota noastră) a dorit să leg o scurtă critică, având convingerea că aceasta, precum și propunerile de îmbunătățiri vor fi primite cu interes și că cele câteva lipsuri care au putut fi constatate vor fi, în măsura posibilităților, remediate, astfel încât munca noastră să îndeplinească tot mai mult înaltul scop.”¹⁴

Scandalurile și titlurile de senzație nu au fost urmărite în mod special de către presa germană de sport din Transilvania în perioada interbelică. Puținele astfel de știri preluate de ziarele de sport erau în general scurte, destinate exclusiv informării și nu considerate ca un mijloc de creștere a interesului cititorilor. Titlurile de scandal nu au fost publicate niciodată pe prima pagină, fiindu-le acordat, în general, puțin spațiu editorial.

¹⁴ *Der Start. Monatsschrift des Kronstädter Sächsischen Turn- und Sportvereins*, Selbstverlag des KSTSV, Buchdruckerei Johann Gött's Sohn, Kronstadt/Brașov, an 1, Nr. 10, 11 și 12, Octombrie-Decembrie 1928, pg. 23-24.

Referitor la actorii principali ai relațiilor jurnalistice este de remarcat că în cadrul prezentei teze de doctorat nu a fost folosit termenul de *jurnalist sportiv* în legătură cu perioada interbelică. Au fost utilizați termeni specifici perioadei, ca *editor*, *redactor* sau *publicist*. Profesia de jurnalist sportiv s-a dezvoltat în perioada interbelică în Europa continentală. În cadrul perioadei studiate, 1920-1928, nu se poate vorbi de existența unor jurnaliști sportivi sași în Transilvania, conform definiției actuale a acestei profesii. În presa de specialitate nu activau jurnaliști profesioniști, a căror unic obiect de activitate să fie sportul. În presa sportivă sease interbelică relatau practicanții ai gimnasticii și ai sportului, așa numiții *Sportmänner/sportsmen*, despre activitatea lor. De asemenea puteau fi întâlniți cetățeni aparținând categoriilor mai înalte, pasionați de gimnastică și sport, care formulau opinii despre dezvoltarea mișcării sportive. Printre aceștia este de evidențiat rolul special al lui Hans Kaiß, un *Sportsmann*, funcționar și publicist sportiv. Activitatea sa de publicist nu se reducea doar la sport, Kaiß activând și în presa de informare generală. Karl Zoppelt și Gerhart Albrich au fost alți practicanți ai gimnasticii și ai sportului care au editat periodice de specialitate (*Sport. Wochenblatt für allgemeinen Sport*, 1928 și *Der Start. Monatsschrift des Kronstädter Sächsischen Turn- und Sportvereins*, 1928) și s-au implicat într-o măsură mai mare sau mai mică în activitatea sportivă germană din Transilvania. Dar niciunul dintre ei nu a avut o contribuție atât de importantă la dezvoltarea mișcării sportive prin presa de specialitate, comparabilă cu a lui Hans Kaiß.

În ceea ce privește apartenența națională a sașilor transilvăneni, aceasta comportă o abordare complexă. Ca germani aceștia se simțeau legați de cultura și implicit mișcarea sportivă din Germania, în care încercau mereu să se integreze, prin participarea la competiții de gimnastică și sportive organizate în Germania precum și prin organizarea structurilor și activităților sportive și prin preluarea caracteristicilor presei de specialitate din Germania. Pe de altă parte, mișcarea sportivă sease s-a integrat în cadrul celei românești. Prin „echipa noastră” sau „ai noștri” înțelegeau echipe românești sau care reprezentau România. Această dualitate pozitivă, care, pe lângă domeniul politic, se manifesta și în sport, trebuie înțeleasă pe de o parte ca o expresie a cultivării conștiinței naționale și a identității germane a sașilor transilvăneni iar pe de altă parte ca o dorință de integrare în structurile statului românesc, două aspecte care nu se excludeau reciproc. Astfel, asociațiile sportive germane din Transilvania erau subordonate atât Federației Societăților Sportive din România (FSSR) și Comitetelor regionale ale FSSR cât și Federației germane de gimnastică și sport din România (*Verband deutscher Sportvereine in*

Rumänien), atât asociațiile sportive săsești cât și presa de specialitate acordând o importanță egal celor două organizații naționale.

Referitor la categoriile sociale din care făceau parte reprezentanții mișcării sportive săsești precum și cititorii presei de specialitate, aceștia au aparținut categoriilor mai înalte, îndeosebi în cea de a doua jumătate a secolului al 19-lea. Gimnastica a pătruns în societate sfârșitul secolului al 19-lea și în rândurile populației rurale săsești. Jocurile sportive au apărut și s-au dezvoltat în Transilvania în rândul populației săsești în perioada interbelică, înainte de Primul Război Mondial constituind doar apariții rare. Sportul modern a pătruns în rândurile tuturor categoriilor sociale, înființându-se astfel în perioada interbelică, pe lângă asociațiile „burgheze” și asociații și cluburi militare, muncitorești, etc. Gimnastica și sportul au cunoscut astfel o dezvoltare asemănătoare în rândul populației săsești din Transilvania cu cea din Germania. În Transilvania se putea constata însă o toleranță mai mare față de dezvoltarea mișcării sportive, în condițiile conflictului existent în Germania între structurile gimnasticii și ale sportului modern, un conflict care avea substrat social-politic și constituia de fapt o contradicție între conservatorism și modernitate.

Periodicele de sport analizate în cadrul tezei de doctorat erau finanțate în principal din abonamente. Puținele fonduri din publicitate nu ar fi permis editorilor tipărirea acestor periodice. Astfel, pot fi găsite în cadrul acestora numeroase apeluri ale editorilor către public, cu scopul atragerii de abonați. Aceste apeluri dovedesc dependența ziarelor de veniturile din abonamente. Periodicele erau rezultatul muncii editorilor și redactorilor responsabili, care în aproape toate cazurile erau una și aceeași persoană. Astfel, în momentul retragerii editorului și redactorului responsabil, periodicul respectiv înceta să mai apară, vezi cazurile ziarelor sibiene editate de Hans Kaiss și al periodicului lunar brașovean *Der Start*, condus de Gerhart Albrich.

În urma cercetării efectuate se poate afirma că, în afara ideilor conservatoare național-germane care au stat la baza dezvoltării gimnasticii în Germania la începutul secolului al 19-lea și care au ajuns ulterior și în Transilvania (vezi dezbaterile gimnastic sau sport, în cadrul celui de al 5-lea capitol), nu au fost întâlnite tendințe explicite național-socialiste în cadrul mișcărilor sportive și se ti și a presei de specialitate în perioada 1920-1928.

Dezvoltarea presei sportive nu a fost niciodată exprimată ca un scop în sine, ci ca un mijloc de comunicare a celor mai noi realizări în domeniu, care să contribuie la progresul mișcărilor sportive și se ti.

Referitor la ponderea evenimentelor relatate, era de a teptat că evenimentele oficiale, de genul campionatelor sau cupelor regionale sau naționale, să ocupe un loc mai important în presa de sport și sease interbelic decât întâlnirile amicale sau de pregătire, așa cum este cazul în presa din zilele noastre. Această ipoteză a fost însă infirmată în urma analizei de presă, jocurilor și competițiilor amicale fiindu-le repartizat la fel de mult spațiu editorial ca și competițiilor oficiale, ceea ce demonstrează că practicarea efectivă a gimnasticii și a sportului era privită în perioada respectivă ca un scop în sine și nu doar urmând rezultatele sau trofeele. De asemenea, competițiile internaționale nu se bucurau de prestigiul pe care îl au în prezent. Evenimente ca Jocurile Olimpice aveau importanța lor, dar în niciun caz nu aveau renumele celei mai mari competiții la nivel mondial, cum este cazul în ziua de astăzi. Conform mentalității vremii, determinată și de nivelul tehnic de dezvoltare al mijloacelor de comunicare, mișcarea sportivă avea un caracter preponderent local, regional și cel mult național.

În urma unei analize comparative a mișcării sportive și sești din Sibiu și Brașov se poate concluziona că, cel puțin sub aspect administrativ, Brașovul beneficia de o structură organizațională mai dezvoltată. Mai bună gestionare a activității sportive, integrarea asociațiilor de gimnastică din mediul rural, numeroasele evenimente organizate în cadrul Federației de gimnastică din Țara Bârsei (*Burzenländer Turngau*) au dus la dezvoltarea unei activități intense, care în Sibiu nu avea același ritm, conform afirmațiilor proprii ale funcționarilor și redactorilor sportivi sibieni. În ceea ce privește la presa sportivă, au fost editate la Sibiu mai multe periodice decât la Brașov, fapt care poate fi însă explicat prin efortului în acest sens al lui Hans Kaißer și nu pe o dezvoltare deosebită a activității sportive.

Dată fiind rivalitatea istorică dintre Sibiu și Brașov, din presa de specialitate și sească a vremii nu reiese existența unei rivalități similare în domeniul gimnasticii și sportului. Doar gimnastica ar fi fost domeniul în care s-ar fi putut dezvolta o astfel de rivalitate, fiind singura cu tradiție, deoarece sportul modern s-a dezvoltat, după cum am arătat, doar în primii ani ai perioadei interbelice.

Teza de doctorat abordează și tema existenței sentimentului de apartenență al sașilor din Transilvania la cultura germană sud-est europeană. Astfel, periodicele de sport și sești au scris deseori despre competițiile organizate de germanii din Banat, Bucovina și București. Mai mult, periodicele și sești de specialitate au informat publicul și despre activitățile sportive ale germanilor din alte țări sud-est europene. Astfel *Calendarul sportiv al Asociației de gimnastică*

Sibiu pentru anul 1922/ Der Sportkalender des Hermannstädter Turnvereins für das Jahr 1922 scria despre campionatul de atletism organizat în 1921 de germanii din Boemia, Cehia (*Deutschböhmisches Meisterschaft in Leichtathletik*) iar *Der Start* descria în ultimul său număr situația gimnasticii și a sportului în Iugoslavia în anul 1928.

În concluzie și pornind de la definiția elaborată în cadrul capitolului I al tezei de doctorat, pot fi sintetizate caracteristicile de bază ale presei analizate, astfel: presa germană de sport din Transilvania din perioada 1920-1928 era o presă specializată, care se concentra pe funcțiile de informare și educare a publicului, precum și pe funcțiile de persuasiune și de incitare la acțiune, deoarece avea ca scop principal contribuția la dezvoltarea mișcării sportive. Funcția de divertisment era prezentă doar într-o mică măsură. Presa de sport a vremii presupunea o relație de proximitate între redactor și cititor/sportiv, conferită de pasiunea pentru sport. Presa îmbrăca forma ziarelor și suplimentelor săptămânale, publicațiilor lunare și calendarelor.

Presa germană de sport din Transilvania din perioada studiată apela la genurile jurnalistice adaptate funcțiilor menționate mai sus, cum ar fi editorialul, știrea, cronica, glosa și articolul de opinie. Stilul era în general obiectiv, folosind o limbă specializată.

În anexe sunt prezentate lista cronologică a periodicelor germane apărute pe teritoriul României menționate în cadrul tezei de doctorat, lista federațiilor și asociațiilor de gimnastică, turistice, vânzătoare și sportive existente în Transilvania și lista cronologică a periodicelor germane de sport, turism și vânzătoare apărute pe teritoriul României.

Cel de al doilea volum constituie o culegere de extrase din corpusul de presă. Deoarece corpusul de presă are un volum considerabil, acesta nu a putut fi prezentat în întregime. Au fost alese pagini din periodicele studiate, relevante pentru analiza efectuată. Astfel, culegerea de extrase nu intenționează să ofere o imagine completă asupra presei germane de sport din Transilvania din perioada interbelică, ci urmărește să exemplifice corpusul de presă analizat.